

Сапарова А.С.

**УЮШКАН КЫЛМЫШТУУЛУККА КАРШЫ
КҮРӨШҮҮ БОЮНЧА УКУК КОРГОО ОРГАНДАРЫНЫН
УЮШТУРУУЧУЛУК НЕГИЗДЕРИ**

Сапарова А.С.

**ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ ПО
БОРЬБЕ С ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ**

A.S. Saparova

**ORGANIZATIONAL BASES FOR THE ACTIVITIES
OF LAW ENFORCEMENT AGENCIES IN THE FIGHT
AGAINST ORGANIZED CRIME**

УДК: 343.82 (575. 2)

Бул макаланын актуалдуулугу Кыргыз Республикасында уюшкан кылмыштуулук менен күрөшүү жаатында саясаттагы маанилүү милдеттери кылмыш-жаза мыйзамдарын түп-тамырынан бери реформалоого, анткени уюшкан кылмыштуулук акыркы убакта чоң масштабка ээ болгондуктан, укук коргоо органдарынын мамлекеттин атынан ар кандай укуктук каражаттарды колдонуу менен ушул түрдөгү кылмыштуулук менен күрөшүүнүн эффективдүү чараларын иштеп чыгууга багытталды. Ошондой эле автор өзүнүн ишинде, укук коргоо органдарынын иш-аракеттеринин жыйынтыгын жогорулатуу максатында алардын түзүмүндөгү иш аракеттеринин координациясын жакшыртууну ачып берди. Кыргызстандагы кылмыштуулуктун мурдагы абалы, карама-каршылыктарга мындан сырткары, укук коргоо органдарынын ушул чөйрөдөгү иш-аракеттеринин координациялоо мыйзамдардын түптөлүшүнө жана уюштуруучулук жакшыртууларга муктаж. Мындан сырткары, макалада координация жөнүндөгү мыйзамдарды жогорулатуу, анын кемчиликтерин жана жетишсиздиктерин жокко чыгаруу каралды.

Негизги сөзөр: кылмыштуулуктун өнүгүшү, кылмыштуулук топ, паракорчулук, укуктук каражаттар, натыйжалуулук, уюштуруучулук негиздер, укук коргоо органдары.

Актуальность данной статьи обусловлена тем, что важнейшей задачей политики в области борьбы с организованной преступностью в Кыргызской Республике стало проведение коренной реформы уголовного законодательства, так как организованная преступность в последнее время приобретает все большие масштабы, поэтому государству в лице правоохранительных органов необходимо было выработать эффективные меры борьбы с этим видом преступности, применяя различные правовые средства. А также автор раскрывает в своей работе вопросы улучшения координации деятельности правоохранительных структур в целях повышения результативности их деятельности. Нынешнее состояние преступности в Кыргызстане таково, что противодействие ей, а также координация деятельности

правоохранительных органов в этой сфере, нуждаются в организационном улучшении и законодательном подкреплении. Кроме этого в статье рассмотрено совершенствование законодательства о координации, устранение его недостатков и пробелов.

Ключевые слова: развитие преступная группа, коррупция, правовые средства, эффективность, организационные основы, правоохранительные органы.

The relevance of this article is due to the fact that the most important task of the policy in the field of combating organized crime in the Kyrgyz Republic was the radical reform of criminal legislation, as organized crime has recently become increasingly widespread, so the state in the face of law enforcement agencies had to develop effective measures to combat this type of crime, using various legal means. And the author reveals his work on improving the coordination of law enforcement agencies in order to improve the effectiveness of their activities. The current state of crime in Kyrgyzstan is such that counteracting it, as well as coordinating the activities of law enforcement agencies in this area, requires organizational improvement and legislative support. In addition, the article considers the improvement of legislation on coordination, elimination of its shortcomings and gaps.

Key words: criminal group development, corruption, legal means, efficiency, organizational bases, law enforcement agencies.

Мамлекеттүүлүктү чындоого байланышкан, республикада болуп жаткан интеграциялык өзгөрүүлөр, өлкөнү өнүктүрүүнүн ушул этабында коопсуздукту жана укуктук тартипти камсыз кылууга колдонулуп жаткан системага зыян келтирбестен, азыркы учурда көйгөйлүү болуп жаткан укук коргоо органдарынын уюшкан кылмыштуулукка каршы күрөшүү боюнча уюштуруучулук-укуктук маселелерин аныктоо актуалдуу болуп саналат.

Уюшкан кылмыштуулук – бул кылмыш жа соо үчүн алдын ала уюшуп алган эки же андан

көп адамдардан турган туруктуу топ [1]. Уюшкан кылмыштуулук менен күрөшүү – бул мамлекеттик-укуктук маселелердеги заманбап кыргыз коомунун өнүгүү баскычы.

Кылмыштуулук менен күрөшүү өзүнө кылмыштардын алдын алуу жана укук коргоо чараларын камтыйт. Алардын ичинен өзгөчө орунду кылмыш-укугу, жазык-процесстик, жазык-аткаруу жана ыкчам иликтөө чаралары ээлейт.

Кыргыз Республикасында уюшкан кылмыштуу топтордун тарыхы:

Советтик бийлик орногондон кийин кыргыздардан биринчи болуп, Мойдун-бек (Ноукатанын чагылганы деген жалган аты) уюшкан кылмыштуу топ түзгөн.

1942-жылдан 1945-жылдын апрель айына чейин укук коргоо органдары тарабынан 236 жаңы уюшкан кылмыштуу топтор жок болгон.

1945-жылдын 7-июль күнү амнистия жарыяланып абактагылар бошотулган. Бирок бул көрүнүш жакшылыкты алып келген жок. Тогоно 400 эсеге, киши өлтүрүү 500 эсеге, каракчылык 200 эсеге, чөнтөк урулары, алдамчылык жана хулиганчылык 100 эсеге жогорулап, коомду караңгы дүйнөгө алып келген.

1953-жылдын март айында дагы амнистия жарыяланып, алардын ичинен 9000 миң кылмышкерлер бошотулган. “Бул учурда көчөдө жүрүү да кыйынчылыкты туудурган” деп белгилейт драматург Мар Байджиев. СССРдеги 15 республиканын ичинен Кыргызстан уюшкан кылмыштуулук боюнча 11-орунда турган.

1960-жылдары жаш уюшкан кылмыштуу топтор көбөйө баштаган. Мунун жыйынтыгы Фрунзе шаарындагы 2 адамдын өлүмү, 10 адамдын жана милиционерлердин оор жаракат алуусу жана канчалаган мекемелердин кыйроосу менен аяктаган (материалдык зыян советтик маалдагы 1 млн рубль болгон).

1991-жылдын 31-август күнү эгемендүүлүктү алгандан баштап мамлекетибизде улуттар аралык кастыктар, кылмыштуу топтор өз күчүнө дагы да болсо кире баштаган. Ал учурда уюшкан кылмыштуу топтор: адамдарды барымтага алуу, буйрутма өлтүрүүлөр, мыйзамсыз баңги заттарды жана ок атуучу курал жарактарды сатуу, пайдалануу абдан тамырын алган.

1993-2001-жж. уюшкан кылмыштуу топтун лидерлери болгон: Самат Аксимаев, Имангазы Шамиев, Рашид Алканов, Ханали Чегиров и Джамал Исхаковдор өлтүрүлгөн. 1996-жылдын жай айларында Уюшкан кылмыштуулук менен күрөшүү боюнча башкармалык ачылып, аны

полковник Шейшенбек Байзаков жетектеген. Бул учурда 1600 кылмыш иши ачылып, 52 бандиндик топтор жок болунуп, 43 криминалдык авторитеттер соттолгон. Аларга таанымал болгон «Темирхан», «Лемонти», Болот Самсалиевдин «Боха» деген уюшкан кылмыштуу топтору өлтүрүлгөн.

2002-жылдан 2005-жылга чейин 25 буйрутма өлтүрүүлөр болсо, 2003-жылы 9 буйрутма өлтүрүү, 2004-жылдын үч айында эле 6 буйрутма өлтүрүү болгон [2].

2014-жылы уюшкан топтор менен жасалган кылмыштардын саны 2010-жылга салыштырмалуу тескерисинче көбөйүп барууда. 2010-жылы - 2613, 2011-жылы - 2420, 2012-жылы - 2471, 2013-жылы - 2395, ал эми 2015-жылы - 2698 эсеге жогорулаган. Демек, жылдан жылга уюшкан кылмыштуу топтор өсүп өнүгүүдө деген көрсөткүчтү далилдеди [3].

Кыргыз Республикасындагы уюшкан кылмыштуу топтор ар түрдүү топторго бөлүнүшөт жана алар төмөндөгүлөр:

1. Жердештер – бир райондон же бир жерден уюшуп алып кылмыш жасаган топтор кирет. Бул кылмыштуу топтор бир райондон экинчи районго кылмыштарды жасашкан. Мисалга алсак, Акталаа районунун уюшкан кылмыштуу тобун жетектеген Шейшеналиевди алсак болот. Анын тобунда 15 кылмышкер болгон. 16 каракчылык, 2 зордуктоо, 18 урдоо кылмыштарын жасашкан.

2. Кылмышкерлер – мурда соттолуп жазасын өтөгөндөр уюшкан кылмыштуу топторго биригип алып кылмыш жасоосу.

3. Улуттар аралык – бул топко ар түрдүү улуттардан биригип алып кылмыш жасоосу. Абдрахманов жана Молдомурзаевдердин уюшкан кылмыштуу топтору кирет. Алар жалпысынан алганда 26 мал урдашкан.

4. Спортсмендер – мурда спорт менен машыккандар жана ар түрдүү маселелерди күч менен чечкендер кирет.

5. Бир туугандар – буларга атасы жана апасы бир туугандардын биргелешип алып кылмыш жасоосу кирет. Мындай кылмыштарды Османовдордун агалары деген уюшкан топ кирет. Алар 27 оор кылмыштарды жасашкан [4].

Эмне үчүн Кыргыз Республикасында уюшкан кылмыштуу топтор көп жана эмне үчүн барган сайын көбөйүүдө? Алар кандай кылмыштарды көп жасашат? деген суроо жаралбай койбойт, ошондуктан талкуулап, бышыктап жана жыйынтыктап көрөлү:

1. Мамлекеттик кызматта иштеген кызматкерлердин адилеттүү жана чынчыл эместиги. Себеби уюшкан кылмыштуу топтордон коомду коргой алышпайт. Эмнеге? Бизде тааныш-билиштин, тууган-уруктун жана акчанын кызыкчылыктары мамлекеттин, коомдун кызыкчылыктарынан да жогору турат.

2. Уюшкан кылмыштуу топторду жоюу үчүн каражаттар жана жаңы заманга ылайык ыкмалар жок.

Уюшкан кылмыштуу топтор көбүнчө киши өлтүрүү, тоноо, баңги заттар менен байланыштуу кылмыштарды жасашат [5]. Эгер биз алдын ала аларга карата чараларды көрүп күрөшпөсөк, анда алар бул кылмыштарды адатка, салтка айлантып алышат. Такай жасоону улантып бара-бара өнүккөн кылмыштарды жасоону улантышат.

Укук коргоо органдарынын уюшкан кылмыштуулук топ менен күрөшүүсү үчүн сапаттуу адистер, башкача айтканда заманбап кылмыштуулук менен күрөшүүнү билген жаш кадрлар керек болуп саналат.

Бул уюшкан кылмыштуу топторду кандайдыр бир деңгээлде азайтуу үчүн:

1. Кыргыз Республикасынын Бажысынан мыйзамсыз товарларды алып өтүү жана чек арадан уюшкан кылмыштуу топтордун өтүүсүн катуу көзөмөлдөө;

2. Күч органдарындагы кара дүйнө менен байланыш кылып жүргөн кызматкерлерди таза-лоо;

3. Байланыш тармактар аркылуу атайын мекемелерди (атайын ушул уюшкан кылмыштуу топтордун айынан жабыр тарткан, азап чепкендерге жардам көрсөтүү үчүн ишеним телефондорун ж.б.);

4. Баңги заттарды колдонгондорду айыктыруу, же болбосо аракеч болуп кеткендерге жардам көмөк көрсөтүүчү борборлорду ачуу керек;

5. Эркиндигинен чектелип же ж.б. жазаларды өтөөгөн уюшкан кылмыштуу топтордун мүчөлөрү үчүн психологиялык, юридикалык, медициналык жана социалдык жардам көрсөтүүчү борборлорду ачуу керек;

6. Курулуш жайларды, кечинде түнөөчү үйлөрдү убактылуу жашоого берүү жана көзөмөл жүргүзүп туруу;

Төмөндөгү борборлор акысыз жана катуу көзөмөлдө болуусу абзел.

Эгерде жогоруда аталган борборлор, мекемелер ачылса анда, уюшкан кылмыштуу топтор азайып, биздин мамлекетибиз кандайдыр бир деңгээлде тынч жана уюшкан кылмыштуулук топтор жок эркин мамлекет болуп, ар бир үй-бүлөгө кубаныч толот.

Адабияттар:

1. Кылмыш-жаза кодекси [Электрондук ресурс]: Кыргыз Республикасынын Мыйзамы. 1997-жылдын 1-октябры №68 (КР 1998-жылдын 21-сентябрындагы №124, 1999-жылдын 9-декабрындагы №141) / Юридикалык маалымат системасы «ТОКТОМ мамлекет Про». - Мүмкүндүк алуу режими: http://www.toktom.kg/?comp=main&m_t=1/ -Экрандын баш жагында.
2. Козаченко И.Я. Криминология [Текст]: / И.Я. Козаченко. - М., 2011. - С. 304.
3. Кылмыштуулук. [Электрондук ресурс]. - Мүмкүндүк алуу режими:// <http://www.stat.kg/ru/statistics/prestupnost/>. 15.10.2017 ж. / Экрандын баш жагында.
4. Кылмыштуулук. [Электрондук ресурс]. - Мүмкүндүк алуу режими:// <http://www.stat.kg/ru/statistics/prestupnost/>. 15.10.2017-ж. / Экрандын баш жагында.
5. Паршин С.М., Петров В.В., Рябков Е.М., Сорокин И.М. Правовые основы оперативно-розыскных мероприятий. [Текст]: / С.М. Паршин, В.В. Петров, Е.М. Рябков, И.М. Сорокин. Научно-практическое пособие. - М., 2004.

Рецензент: к.ю.н. Болотбекова Э.К.